

HÖGRE UTBILDNING I OMVÄRLDEN

September 2015

Ansvarig utredare: Magnus MacHale-Gunnarsson

Analys & utvärdering, Forsknings- och innovationskontoret

RAPPORT 2015:05

Diarienummer: V 2015/626

Innehåll

Sammanfattning	3
Inledning	4
Läsanvisning	4
Arbetslivsanknytning	5
Utbildningskvalitet	6
IT i utbildningen	7
Trender	7
Utmaningar som uppstår av trenderna	7
Viktiga tekniska nyheter	8
Kvalitetsgranskning och ackreditering.....	8
EUA	9
Breddad rekrytering.....	10
Från <i>public</i> till <i>private good</i>	11
Livslångt lärande	13
Internationalisering	13

Sammanfattning

I denna rapport beskrivs några aktuella trender i omvärlden som Analys & utvärdering uppfattar som mest relevanta för Göteborgs universitets utbildningsverksamhet. Rapporten fokuserar på de senaste händelserna i omvärlden, men sträcker sig i vissa fall så långt tillbaka som till 2013.

I samhällsdebatten om högre utbildning är arbetslivsanknytning central, och ofta framförs åsikten att högskolans utbildningar inte är tillräckligt väl anpassade för arbetsmarknadens behov. Denna debatt finns i många andra länder också.

Den snabba utvecklingen av IT påverkar högskoleutbildningen på många sätt, och ställer nya krav på högskolan. Lärosätena förväntas kunna hantera *blended learning*, öppna läromedel, *learning analytics*, individualiserat lärande, och mycket annat.

EUA genomförde i våras en enkätundersökning bland sina medlemmar om de trender som syns under de senaste åren och vad som förväntas under de närmast kommande åren. Undersökningen pekar bland annat på hur en förändrad finansieringssituation påverkar lärosätena; att utvecklingen av European Higher Education Area fortgår men samtidigt dras med problem; att studentpopulationerna förändras; och att IT och internationalisering är de två fenomen som starkast påverkar utvecklingen av undervisning. Att internationalisering fortfarande en stark trend inom hela universitetsvärlden syns på många andra håll än i EUA:s undersökning, och det finns många idéer om hur lärosäten ska agera i den frågan.

Breddad rekrytering är ett ämne som fått förnyad uppmärksamhet (och som också nämns i EUA-undersökningen). Diskussionerna om breddad rekrytering angränsar till de om livslångt lärande, som också fått mer uppmärksamhet den senaste tiden.

Det finns i flera länder en utveckling som kan tolkas som en förskjutning från att se högre utbildning som något som är bra för samhället i stort och som ska finansieras offentligt ("public good") till något som är bra för individen och som således ska betalas med privata medel ("private good"). Denna utveckling gäller inte alls alla länder, och den är inte heller svart-vit.

Inledning

Analys & utvärdering vid Forsknings- och innovationskontoret (A&U) har omvärldsbevakning som ett av sina uppdrag. I denna rapport beskrivs några aktuella trender i omvärlden som A&U uppfattar som mest relevanta för Göteborgs universitets utbildningsverksamhet. För många läsare kommer den största delen av innehållet att vara bekant, och värdet av rapporten ligger då kanske främst i att den ger tillfälle till reflektion över det sammanhang som universitetet befinner sig i.

Rapporten fokuserar på de senaste händelserna i omvärlden, men sträcker sig i vissa fall så långt tillbaka som till 2013.

Läsanvisning

De fotnoter som generöst finns strödda i texten nedan länkar i allmänhet till webbsidor där mer information finns att läsa om det som påstås i texten. Den intresserade läsaren uppmanas att klicka på dessa länkar, och höra av sig till Analys & utvärdering om länkarna inte fungerar.

Arbetslivsanknytning

I samhällsdebatten om högre utbildning är arbetslivsanknytningen central. En vanlig åsikt är att högskolans utbildningar inte är tillräckligt väl anpassade till arbetsmarknadens behov och att detta beror på att lärosätena inte samverkar med arbetsgivarna i tillräcklig utsträckning^{1,2,3,4,5,6}. Samma diskussion finns i många andra länder^{7,8,9,10,11,12,13,14}, och endast i undantagsfall höjs röster som pekar på arbetsmarknadens ansvar¹⁵. I Danmark är trycket på arbetslivsanknytning mycket stort nu: man vill få studenter att läsa på heltid¹⁶, utbildningar vars alumner har låg arbetsmarknadsetablering skärs ned¹⁷, rapporter om arbetslösa alumner presenteras^{18,19}, och studenter styrs mot utbildningar som leder till jobb²⁰.

I de svenska diskussionerna inkluderas ofta yrkeshögskolan och yrkesgymnasiet, och under den senaste tiden har dessa utbildningsformer fått mer uppmärksamhet^{21,22,23,24,25}.

Universitetskanslersämbetet presenterade i våras en rapport om hur lärosätena styr utbildningsdimensioneringen utifrån studenternas efterfrågan och arbetsmarknadens behov²⁶. De kommer fram till att dimensioneringen på det stora hela fungerar bra, med vissa undantag vad gäller utbildning till lärare och vårdyrken. Samtidigt menar de att det finns utrymme för förbättringar vad gäller samarbete mellan högskola och arbetsgivare:

Vi föreslår att lärosätena ska – i de fall detta inte redan finns – skapa arenor för regelbunden och systematisk samverkan med såväl arbetslivets representanter som med andra lärosäten om dimensionering av högskolans utbildning.

”Högre utbildning under 20 år” (2015). SOU 2015:70. Sidan 23.

¹ Göteborgs-Posten, 2015-05-26: [Attityder bakom kompetensbrist](#).

² Svenska Dagbladet, 2015-01-26: [Chans för lärosäten att göra skillnad](#).

³ Svenskt näringsliv 2014-12-04: [Högskolorna behöver lyssna mer på näringslivet](#).

⁴ Upsala Nya Tidning, 2014-06-22: [Samverkan ger samhällsnytta](#).

⁵ [samverkamera.se](#)

⁶ Ny Teknik, 2014-04-02: [Tillsätt en kompetensminister](#).

⁷ Le Monde, 2015-01-27: [Insertion professionnelle: de l'amphi à l'embauche](#).

⁸ University World News, 2015-01-16: [University-employer links boost graduate employability](#).

⁹ University World News, 2015-06-26: [Universities pressed to streamline, and cut humanities](#).

¹⁰ University World News, 2015-03-20: [Producing unemployable graduates wastes time and money](#).

¹¹ Research Professional, 2015-06-05: [Graduates unprepared for work, says OECD](#).

¹² Research Professional, 2014-11-04: [Commission promotes 'employability' in academia](#).

¹³ University World News, 2014-11-21: [Employability of graduates is a big concern – Report](#).

¹⁴ University World News, 2015-07-17: [Competitors challenge universities on employability](#).

¹⁵ The Chronicle of Higher Education, 2015-06-22: [Business Can Pay to Train Its Own Work Force](#).

¹⁶ University World News, 2015-02-06: [Quality commission calls for change](#).

¹⁷ Research Professional, 2015-01-30: [SDU to cut humanities degrees](#).

¹⁸ Research Professional, 2015-01-16: [Burden of unemployed graduates revealed](#).

¹⁹ Research Professional, 2015-07-17: [Increase in graduate unemployment](#).

²⁰ Information, 2015-05-02: [Åbenhed om løn og arbejdsløshed møder kritik](#).

²¹ Dagens samhälle, 2015-02-09: [Yrkesprogrammen utmärkt inkörsport till arbetslivet](#).

²² Göteborgs-Posten, 2015-04-16: [Industrin behöver bättre yrkesutbildningar](#).

²³ Svenska Dagbladet, 2015-04-27: [Långtidsarbetslösa bör få gratis yrkesutbildning](#).

²⁴ Dagens samhälle, 2015-01-21: [358 nya utbildningar för bättre jobbmatchning](#).

²⁵ Dagens Industri, 2015-03-31: [Vi förväntar oss mer av regeringen](#).

²⁶ Universitetskanslersämbetet, april 2015: [Högre utbildning under 20 år](#).

Utbildningskvalitet

2013 fördes en offentlig diskussion i Sverige om högskoleutbildningens kvalitet (se [Aktuella frågor i omvärlden. December 2013.](#), sid 13). Den debatten har blossat upp igen, och kan nu delas in i tre huvudfäror. Den första handlar om balansen mellan satsningar på kvalitet och satsningar på kvantitet i högre utbildning. De som vill ha mer satsningar på kvalitet pekar på den kraftiga utbyggnaden av högskolan under de senaste decennierna och menar att det har lett till att kvaliteten har halkat efter (få lärarledda timmar, studenter som behöver mer stöd, och lärare utan forskning i tjänsten), medan deras meningsmotståndare hävdar att en fortsatt utbyggnad är viktig för att alla som vill studera ska få chansen och att man höja kvaliteten samtidigt ^{27,28,29,30,31,32,33,34,35,36,37,38}.

Den andra färan handlar om vilka krav som ställs på studenterna och vilka attityder och förkunskaper de har. En grupp, som är helt dominerande i det samtalet, menar att förväntningarna på studenterna är för låga, att studenterna har fel attityd, och att lärarnas kompetens inte respekteras tillräckligt av vare sig studenter eller styrsystem ^{39,40,41,42,43,44,45,46} (en diskussion som också finns i USA ^{47,48,49,50}). Undantagsvis höjs någon röst som försvarar studenterna. ⁵¹

Slutligen finns en fåra i debatten om utbildningskvalitet som handlar om högskolans styrning. Det handlar om att höja utbildningens status i den akademiska världen, att införa ett tvånivåsystem bland lärosätena med utbildningsfokuserade högskolor och forskningsfokuserade universitet, eller att HST/HPR-systemet korrumpierar och måste ändras ^{52,53,54,55}.

²⁷ Dagens Nyheter, 2014-12-30: [Högre utbildningskvalitet måste gå före fler platser.](#)

²⁸ Dagens Nyheter, 2014-12-30: [Slöseri med kompetens att inte bygga ut högskolan.](#)

²⁹ Dagens Nyheter, 2015-01-02: [Ingen motsättning mellan kvalitet och utbyggd högskola.](#)

³⁰ Sveriges radio, 2015-01-20: [För få lärarledda lektioner för vissa grupper.](#)

³¹ Dagens Nyheter, 2015-04-28: [Kunskap i en ond spiral.](#)

³² Svenska Dagbladet, 2015-05-08: [Kvalitet måste gå före fler platser.](#)

³³ Svenska Dagbladet, 2015-05-03: [Pengarna till högskolan är en tummetott.](#)

³⁴ Göteborgs-Posten, 2015-05-12: [Hög kvalitet viktigare än fler högskoleplatser.](#)

³⁵ Göteborgs-Posten, 2015-05-15: [Fler platser med bättre kvalitet.](#)

³⁶ Svenska Dagbladet, 2015-05-27: [Liten lärartid i högskolan trots miljonsatsning.](#)

³⁷ Expressen, 2015-06-02: [Efter Pisaskolan – nu får vi Pisahögskolan.](#)

³⁸ Expressen, 2015-07-01: [Kvantitet sätts före kvalitet på högskolan.](#)

³⁹ Svenska Dagbladet, 2014-09-02: [Högre förväntningar ger bättre högskolor.](#)

⁴⁰ Dagens Nyheter, 2015-02-26: [Universitetsreform behövs för att höja kunskapsnivån.](#)

⁴¹ Svenska Dagbladet, 2015-02-26: [Examen lika lätt som körkort.](#)

⁴² Dagens Nyheter, 2015-03-11: [Carl Johan von Seth: Lärarna måste ha företräde.](#)

⁴³ Göteborgs-Posten, 2015-03-17: [Värdesätt högre utbildning mer.](#)

⁴⁴ Svenska Dagbladet, 2015-04-25: ["Curling" på universitetet till hög kostnad.](#)

⁴⁵ Expressen, 2015-05-27: [Unga arbetslösa – ni måste hugga i.](#)

⁴⁶ Expressen, 2015-06-08: [Jag skäms över vissa ungas bortsjämdhet.](#)

⁴⁷ The Chronicle of Higher Education, 2014-09-02: [Let's Ask More of Our Students – and of Ourselves.](#)

⁴⁸ The Chronicle of Higher Education, 2014-09-02: ['Adrift' After College: How Graduates Fail.](#)

⁴⁹ The Chronicle of Higher Education, 2014-09-02: [Do Americans Expect Too Much From a College Degree?](#)

⁵⁰ The Chronicle of Higher Education, 2015-06-10: [Dear Liberal Professor, Students Aren't The Problem.](#)

⁵¹ Sveriges Television, 2015-05-24: [Skyl inte skolproblemen på 90-talisterna.](#)

⁵² Campi, 2014-12-02: [Han vill höja lärarnas status.](#)

⁵³ Dagens Nyheter, 2014-12-30: [Ge regionala och forskningstunga universitet skilda uppdrag.](#)

⁵⁴ Svenska Dagbladet, 2015-05-17: [Svensk högskola lider av systemfel.](#)

⁵⁵ Svenska Dagbladet, 2015-06-02: [Den högre utbildningens låga kvalitet.](#)

IT i utbildningen

IT används alltmer i högre utbildning. Ett, potentiellt strukturförändrade, sätt som detta sker på är att utbildningen levereras över Internet⁵⁶. Detta gäller såväl kursmaterial som föreläsningar och interaktion mellan lärare och studenter (och gränserna mellan dessa kategorier kan ibland bli något oklara⁵⁷). Det kan vara rena distansutbildningar (MOOC⁵⁸ eller mer traditionella), men också utbildningar som blandar onlineundervisning med campusundervisning^{59,60}. Denna utveckling sker även i forskarutbildningen, om än något långsammare^{61,62}.

Organisationen *New Media Consortium* (ett samarbete mellan ett antal amerikanska IT-företag) och organisationen *Educause* (ett samarbete mellan amerikanska lärosäten) skriver varje år en rapport om IT-trender inom högre utbildning. Rapporten kallas NMC Horizon Report, och den senaste versionen innehåller flera intressanta trender, som listas här i kortform.

Trender

- *Advancing Cultures of Change and Innovation*. Lärosätena strävar efter att vara innovationshärddar, som ska leda till ekonomisk tillväxt i det omgivande samhället. Detta innebär att lärosätena måste organiseras så att de gynnar kreativitet och entreprenöriellt tänkande.
- *Increasing Cross-Institution Collaboration*. Lärosäten sluter sig samman i konsortier, bl.a. för att dela kostnader för teknologi.
- *Growing Focus on Measuring Learning*. När allt mer utbildning ges online kan man också samla in uppgifter om hur studenterna använder systemen, och dessa uppgifter kan sedan analyseras i detalj för att skapa kunskap om lärandet.
- *Proliferation of Open Educational Resources*. Öppna läromedel blir allt vanligare.
- *Increasing Use of Blended Learning*. Vissa delar av campusutbildningar läggs online. Det kan vara en hel online-kurs inom ett campusprogram, eller att en i grunden traditionell campuskurs kompletteras med att t.ex. videoföreläsningar eller diskussionsforum finns tillgängliga online.
- *Redesigning Learning Spaces*. Stora föreläsningssalar ger vika för grupprum med trådlöst Internet och videokonferensanläggningar.

Utmaningar som uppstår av trenderna

Lösbara utmaningar: Sådana som vi förstår och vet hur vi ska lösa

- *Blending Formal and Informal Learning*. Med Internet har det blivit möjligt att lära sig väldigt många olika saker på egen hand, och det har lett till ett ökat intresse för självlett och nyfikenhetsstyrt lärande som är vanligt på t.ex. museum och

⁵⁶ Ratio, 2015-01-30: [Mer än bara MOOC:s – hur onlineutbildning påverkar den amerikanska universitetssektorn](#).

⁵⁷ Slate, 2014-09-04: [College in a Box. Textbook giants are now teaching classes](#).

⁵⁸ Regeringskansliet, 2015-03-26: [Regeringen ger uppdrag om att analysera öppen nätbaserad utbildning](#).

⁵⁹ The Chronicle of Higher Education, 2015-03-10: [Yale Announces 'Blended' Online Master's Degree](#).

⁶⁰ The Chronicle of Higher Education, 2015-04-10: [How 'Elite' Universities Are Using Online Education](#).

⁶¹ Research Professional, 2015-06-19: [Universities report rise in online training for doctorates](#).

⁶² Research Professional, 2015-07-02: [Taking the PhD online](#).

vetenskapscentrum. Hur man kan kombinera sådant informellt lärande med institutionaliserad utbildning?

- *Improving Digital Literacy*. Lärare måste behärska tekniken för att kunna använda den.

Svåra utmaningar: Sådana som vi förstår men som vi inte riktigt vet hur vi ska lösa

- *Personalizing Learning*. Det finns ökande krav på att utbildning ska ta hänsyn till studentens individuella lärbehov, intressen, mål eller kulturella bakgrund.
- *Teaching Complex Thinking*. Det blir allt vanligare med situationer där människor förväntas lösa komplexa problem utifrån många och/eller stora datamängder. Högskolan ska kunna utbilda personer för detta.

Otäckta utmaningar: Sådana som är för komplexa för att ens definiera, och ännu mindre åtgärda

- *Competing Models of Education*. MOOC och Competency-Based Education utmanar den traditionella högre utbildningen.
- *Rewarding Teaching*. Undervisning måste få högre status inom akademien.

Viktiga tekniska nyheter

- *Bring Your Own Device (BYOD)*. Studenter tar med sina egna datorer, telefoner och surfplattor till universitetet, och använder dem som en del av lärandet.
- *Flipped Classroom*. Den undervisning som traditionellt sker genom föreläsningar flyttas till videoinspelade presentationer, podcaster, berikade digitala läromedel, eller kursdiskussionsforum. Lärartiden används istället till djupare interaktion mellan studenter och lärare.
- *Makerspaces*. Högteknologiska verkstäder där studenter kan experimentera och testa sina idéer genom att praktiskt bygga apparater.
- *Wearable Technology*. Armbandsur, halsband, glasögon o.d. som samlar in information om bäraren, och/eller presenterar information för bäraren.
- *Adaptive Learning Technologies*. När utbildningen sker online kan man använda program som anpassar utbildningen till studentens behov allteftersom hen lär sig.
- *The Internet of Things*. När allt fler prylar blir uppkopplade förändras vår vardag.

Kvalitetsgranskning och ackreditering

I de flesta länder finns organisationer som granskar kvaliteten på landets lärosäten; i Sverige har det förslag till nytt kvalitetssäkringssystem som Harriet Wallberg tog fram förra året gått på remiss under våren och ska enligt planerna börja gälla 1 januari 2016. I den allt mer globaliserade världen ökar behovet av internationell kvalitetsgranskning. Det sker dels genom att lärosäten låter sig granskas av organisationer som har sitt ursprung i andra länder (oftast USA)^{63,64,65}, och dels genom att man använder sig av internationella

⁶³ University World News, 2015-03-20: [More universities seek external accreditation](#).

⁶⁴ The Pie News, 2015-04-24: [Language accreditation up in Europe's HE](#).

rankningar som substitut för ackreditering^{66,67}. Det pågår också diskussion om att skapa en internationell mätning av högskolestudenters kunskaper, motsvarande PISA-mätningarna, AHELO^{68,69,70}; just nu lutar det dock åt att det inte blir av⁷¹.

EUA

European University Association genomförde i våras en enkätundersökning⁷² till sina medlemmar för att ta reda på hur Europas universitet ser på de senaste fem årens utveckling. Här är en kort sammanfattning:

- En negativ demografisk utveckling och finansiella och ekonomiska kriser har haft en kraftigt negativ påverkan på många högskolesystem, särskilt i södra och östra Europa.
- Kvalitetssäkringssystem har utvecklats på många ställen. Särskilt interna kvalitets-säkringssystem har tillkommit/utvecklats, och externa system håller på att förändras för att ta hänsyn till detta.
- Utvecklingen av European Higher Education Area har gått framåt, men problem finns på framförallt fyra områden:
 - Nationella ramverk för kvalifikationer engagerar väldigt få akademiker.
 - Joint Programmes har blivit mycket populära, men de är också problematiska för många lärosäten. Problemen är olika i olika länder.
 - Tillgodoräknande av poäng från andra länder fungerar fortfarande bristfälligt, vilket begränsar rörligheten.
 - Gränsöverskridande kvalitetssäkringsaktiviteter ökar och visar att lärosäten och kvalitetsorganisationer ligger före lagstiftare och styrande myndigheter.
- Finansieringsformerna förändras på många ställen. Krympande budgetar och ökande rapporteringskrav leder till att administrationen vid lärosätena blir viktigare, till att lärosätenas praktiska frihet minskar, och till att kollegial styrning eroderas.
- Förändrad demografi och krympande budgetar i spåren av finansiell och ekonomisk kris utgör en drivkraft mot mindre studentpopulationer, men samtidigt trycker globaliseringen, kunskapssamhället och ungdomsarbetslösheten på i motsatt riktning. Många lärosäten har ökat sina studentpopulationer under de senaste fem åren, och det gäller på alla tre utbildningsnivåer. Det finns också en tydlig skiftning mot yrkesutbildningar.

⁶⁵ Wikipedia, [Triple accreditation](#).

⁶⁶ The Pie News, 2015-05-04: [Turkey mandates students study at top-500 HEI or sit domestic entrance exam](#).

⁶⁷ University World News, 2015-02-27: [Ministry uses rankings to cull eight UK law courses](#).

⁶⁸ Times Higher Education, 2015-05-07: [OECD's AheLO project could transform university hierarchy](#).

⁶⁹ Inside Higher Ed, 2015-05-05: [Objections to the OECD's AHELO](#).

⁷⁰ Times Higher Education, 2015-07-15: [England will not take part in OECD's 'Pisa for universities'](#).

⁷¹ Times Higher Education, 2015-08-06: [World's university 'oligopoly' accused of blocking OECD bid to judge learning quality](#).

⁷² EUA, 2015: [Trends 2015: Learning and Teaching in European universities](#).

- Studentpopulationerna förändras också genom att lärosätena rekryterar internationellt, och genomför insatser för att bredda rekryteringen: äldre studenter, studenter med handikapp, studenter från icke-traditionella hem, etniska minoriteter, och studenter som inte uppfyller traditionella behörighetskrav.
- IT och internationalisering är de två fenomen som mest påverkar utvecklingen av undervisning och lärande.
- 60 % av de svarande säger att undervisning har fått ökat erkännande. Det leder till ökat intresse för personalmobilitet och extern rekrytering. Undervisningskvalitet stöds genom kvalitetssäkringssystem, vilket inbegriper kurs- och programutvärderingar. Det finns en tendens till att alltför ensidigt förlita sig på sådana studentutvärderingar för att mäta lärarprestationer.
- Det är vanligt att lärosätena erbjuder stöd av olika slag för studenter under studierna. De lärosäten som har det största utbudet av sådana tjänster rapporterar minskande avhoppsfrekvenser.
- Student- och alumnundersökningar blir allt vanligare och allt mer sofistikerade. Allt fler lärosäten använder en hel uppsättning verktyg för att följa studenterna under och efter studierna. Resultaten används för att förbättra utbildningsutbudet och för att bättre svara upp mot studenternas behov.

Rapporten landar också i förutsägelser om vilka frågor som kommer att få (eller borde få) ökad uppmärksamhet under de närmsta åren:

- Tillgång till högre utbildning under hela livet (livslångt lärande)
- Studentcentrerat lärande och arbetslivsanknytning.
- Utveckling och implementering av effektiva internationaliseringsstrategier.
- Organisationsstrukturer som lämpar sig för de utmaningar lärosätena står inför.
- Att koppla samman digitala bibliotek, centra för undervisning och lärande, och funktioner som samlar in och analyserar data om studenter och lärandeprocesser.
- Akademisk personal behöver fortbildning i de nya undervisningsmetoderna, och administrativ personal behöver i ökande utsträckning ha masters- eller doktorsgrad för att klara krävande uppgifter, t.ex. kvalitetsansvar, forskningskoordinering, datainsamling och -hantering, finansiell planering och riskbedömning.
- Marknadisering⁷³ sker på flera olika sätt, ibland tydligt och ibland mer smygande. Lärosätena måste vara uppmärksamma på detta så att inte akademiska kärnvärden går förlorade.

Breddad rekrytering

Efter flera år i skuggan står breddad rekrytering åter högt upp på agendan både nationellt och internationellt. Under det senaste halvåret har en strid ström av uttalanden, undersökningar och rapporter presenterats. EUA:s rapport från undersökningen *Trends* (som görs var femte år och som ger en bild av hur Europas lärosäten ser på de senaste årens

⁷³ Den engelska term som används är *marketisation*; [WolframAlpha](#)s definition av detta är "the exposure of service industries to market forces".

utveckling) innehöll i år betydande avsnitt om breddad rekrytering^{72,74}; Eurostudent publicerade i år en rapport för perioden 2012-2015 med jämförelser av studiemiljöer och socioekonomiska förhållanden inom EU⁷⁵; och EU:s nätverk för att kartlägga Europas olika utbildningssystem, Eurydice, släppte förra året en rapport med fokus på breddad rekrytering, höjd retention och förbättrad anställningsbarhet^{76,77,78}. På den mer åtgärdsinriktade sidan kan man notera att en grupp tyska forskningsfinansiärer har släppt en handbok för förbättrad retention⁷⁹.

Nuvarande regering i Sverige trycker på om breddad rekrytering och har bland annat gett UHR i uppdrag att kartlägga och analysera det arbete som svenska lärosäten bedriver^{80,81}.

Många initiativ tas av lärosäten världen över för att främja rekrytering från under-representerade grupper, allt ifrån att locka genom inspiration och uppmuntran⁸² och att utveckla ett kulturellt inkluderande förhållningssätt^{83,84} till att utveckla särskilda antagningsspår⁸⁵, använda personlighetstester⁸⁶ och att förbättra mer traditionella informations- och vägledningsinsatser om utbildningar⁸⁷.

Från *public* till *private good*

I flera länder (men långt ifrån alla) kan man se en förskjutning i synen på hur högre utbildning ska finansieras. Från att ha betraktats som något som i det närmaste har ett egenvärde har högre utbildning kommit att ses som något som ska leda till arbete och ekonomisk tillväxt (se sid. 5). Samtidigt sker en förskjutning i finansieringen av högre utbildning så att en större del hamnar på individen^{88,89,90,91,92,93,94,95,96,97,98,99,100}. Detta kan tolkas som en förskjutning från att se högre utbildning som något som är bra för samhället i stort och som ska finansieras offentligt ("public good") till något som är bra för individen och som således ska betalas med privata medel ("private good"), en utveckling som har gått ganska

⁷⁴ Research Professional, 2015-05-08: [Universities strive to widen participation](#).

⁷⁵ Eurostudent V, 2015: [Social and Economic Conditions of Student Life in Europe](#).

⁷⁶ Eurydice, 2014-05-22: [Modernisation of Higher Education in Europe: Access, Retention and Employability](#).

⁷⁷ Eurydice, 2015-03-27: [Eurydice Brief: Modernisation of Higher Education in Europe](#).

⁷⁸ Research Professional, 2015-04-01: [Countries found lacking on university access](#).

⁷⁹ Research Professional, 2015-08-04: [Handbook aims to improve completion rates](#).

⁸⁰ Expressen, 2015-03-17: [Högskolan ska bli en kraft för social förändring](#).

⁸¹ Regeringskansliet, 2015-03-13: [Regeringen ger uppdrag för att stärka breddad rekrytering till högskolan](#).

⁸² Times Higher Education, 2015-07-31: [Lifestyle benefits of university key factor in boosting applications](#).

⁸³ University World News, 2015-01-29: [\[France\] Elite graduate school to put English in entry exams](#).

⁸⁴ Research Professional, 2015-01-21: [Science 'needs to be more culturally inclusive'](#).

⁸⁵ Ministère de l'éducation nationale, de l'enseignement supérieur et de la recherche, 2015-03-05: [Dispositif pour les meilleurs bacheliers : pour une orientation des élèves qui lutte contre l'auto-censure](#).

⁸⁶ University World News, 2015-01-16: [\[United States\] In search for students, universities test personality](#).

⁸⁷ Göteborgs-Posten, 2015-03-25: [Så kan snedrekryteringen till högskolan brytas](#).

⁸⁸ The Telegraph, 2013-01-13: [Most universities 'to raise student tuition fees in 2013'](#).

⁸⁹ Research Professional, 2013-03-07: [Tuition fee increase in Bulgaria upsets students](#).

⁹⁰ The Times of Israel, 2013-04-09: [Treasury to raise university tuition prices](#).

⁹¹ University World News, 2013-06-29: [\[Armenia\] Tuition fee hike out of touch with economic reality](#).

⁹² QS Intelligence Unit, 2013-09-19: ['Adopt a student' scheme, a new concept in Spain?](#)

⁹³ University World News, 2014-02-27: [\[France\] Big fee rises at elite Mines schools hit non-EU students hardest](#).

⁹⁴ University World News, 2014-05-01: [\[China\] Postgraduate studies shunned as free tuition scrapped](#).

⁹⁵ Times Higher Education, 2014-05-22: [Australia's move to scrap fee caps could see England follow suit](#).

⁹⁶ University World News, 2014-06-05: [\[Netherlands\] Political deal to replace student grants with loans](#).

⁹⁷ University World News, 2014-08-29: [\[Australia\] Research postgraduates to pay for the privilege](#).

⁹⁸ University World News, 2015-03-15: [\[Hungary\] Government mulls tuition fees for some courses](#).

⁹⁹ The Washington Post, 2015-04-13: [States are spending slightly more on higher education. But so are families](#).

¹⁰⁰ The Guardian, 2015-07-08: [I relied on a maintenance grant at university. Its abolition is a distressing defeat](#).

långt i USA^{101,102,103}, även om det amerikanska systemet är mycket komplext i detta avseende.^{104,105,106,107,108,109,110,111,112}.

I Storbritannien har studieavgifterna höjts kraftigt de senaste åren, doktorandlån har införts^{113,114,115}, och en allmän marknadsiering pågår¹¹⁶. Samtidigt betalas studieavgifterna ofta genom särskilda studielån som inte behöver betalas tillbaka förrän studenterna tjänar pengar, och som skrivs av efter 30 år, ett system som liknar det som fanns i Sverige under 1990-talet. I praktiken får höjda studieavgifter därför ofta som effekt att en större lånesumma skrivs av 30 år senare, och att staten betalar den kostnaden. Det är tydligt att man ser högre utbildning som viktigt för samhället i stort, och försöker hitta ett finansierings-system som håller¹¹⁷, t.ex. genom att växla studieavgifter mot akademikerskatt^{118,119}. (Skillnaden skulle inte vara så stor i praktiken, på grund av ovan nämnda studielånsystem.)

Utvecklingen mot högre utbildning som ett private good och marknadsieringen av universiteten möter ett betydande motstånd. I Nederländerna protesterade studenter och anställda en längre tid mot förändringar i studiestödssystemet^{120,121,122,123,124}, och studentprotester av olika slag har också förekommit i åtminstone Storbritannien^{125,126} och Polen¹²⁷.

I Sverige har studieavgifter föreslagits¹²⁸, oftast av representanter för partianknutna studentorganisationer^{129,130}, men det har hittills inte fångats upp av mer centralt placerade politiker. Att studieavgifter förändrar synen på studierna illustreras av fallet med en amerikansk, avgiftsbetalande student vid Mälardalens högskola som vill ha sina studieavgifts-

¹⁰¹ The Chronicle of Higher Education, 2014-03-03: [From Public Good to Private Good. How Higher Education Got to a Tipping Point.](#)

¹⁰² The Chronicle of Higher Education, 2014-03-03: [An Era of Neglect. How public colleges were crowded out, beaten up, and failed to fight back.](#)

¹⁰³ The Chronicle of Higher Education, 2015-01-26: [The Day the Purpose of College Changed.](#)

¹⁰⁴ Inside Higher Ed, 2015-06-12: [Impact of Pell Surge.](#)

¹⁰⁵ The PEW Charitable Trust, 2015-06-11: [Federal and State Funding of Higher Education. A changing landscape.](#)

¹⁰⁶ Inside Higher Ed, 2015-05-21: [Risk Sharing, Yes. But How?](#)

¹⁰⁷ University World News, 2015-01-23: [\[United States\] Obama eyes legacy with free higher education plan.](#)

¹⁰⁸ The Chronicle of Higher Education, 2015-06-12: ['Debt Free College' Is Democrats' New Rallying Cry.](#)

¹⁰⁹ Inside Higher Ed, 2015-07-09: [Free Community College Catches On.](#)

¹¹⁰ Inside Higher Ed, 2015-07-20: [Boosting Aid.](#)

¹¹¹ Inside Higher Ed, 2015-08-11: [A Bigger Federal Role.](#)

¹¹² The Chronicle of Higher Education, 2015-01-23: [Where Free-Community-College Plans May Prosper: In the states.](#)

¹¹³ Research Professional, 2015-03-26: [Government seek growth and excellence from PhD loans.](#)

¹¹⁴ Times Higher Education, 2015-03-18: [Budget 2015: PhD loans up to £25K announced.](#)

¹¹⁵ Research Professional, 2015-03-25: [Buyer beware. A PhD is a job – but not according to the chancellor.](#)

¹¹⁶ Times Higher Education, 2015-01-08: [Universities are selling things to people – they are businesses.](#)

¹¹⁷ The Independent, 2015-01-11: [Student debt to cost Britain billions within decades.](#)

¹¹⁸ University World News, 2015-01-20: [\[United Kingdom\] Labour to replace tuition fees with a graduate tax?](#)

¹¹⁹ Times Higher Education, 2015-08-06: [Andy Burnham pledges to replace tuition fees with graduate tax.](#)

¹²⁰ University World News, 2015-03-05: [\[Netherlands\] Angry students protest against university reforms.](#)

¹²¹ University World News, 2015-03-13: [\[Netherlands\] Protests raise questions over role of universities.](#)

¹²² University World News, 2015-04-03: [\[Netherlands\] Protests should not affect efficiency reforms.](#)

¹²³ University World News, 2015-04-17: [\[Netherlands\] Police evict protesting students and academics.](#)

¹²⁴ Research Professional, 2015-04-17: [University of Amsterdam cuts plan shelved.](#)

¹²⁵ Times Higher Education, 2015-03-26: [Students occupy buildings at London universities.](#)

¹²⁶ Manchester Evening News, 2015-05-15: [Student occupation at University of Manchester enters third day.](#)

¹²⁷ Political Critique, 2015-05-14: [PEHE: Polish students are not alone.](#)

¹²⁸ Expressen, 2015-07-26: [Var inte rädda för universitetsavgifter.](#)

¹²⁹ Upsala Nya Tidning, 2015-04-15: [Inför studeiavgifter.](#)

¹³⁰ Dagens Nyheter, 2015-04-20: [Det bör kosta att plugga på universitet.](#)

pengar tillbaka eftersom utbildningen kritiserats av UKÄ för att hålla låg kvalitet^{131,132}; studenten får stöd från flera håll^{133,134}.

Livslångt lärande

Allt som oftast påpekas vikten av att ett lands högre utbildning inte bara ska erbjuda utbildningar för ungdomar som förväntas läsa på heltid under några år i syfte att få ett arbete efter studierna, utan också för människor som är lite äldre, som har arbetat några år och som vill bättra på sin kompetens. Det breda begreppet för detta är livslångt lärande (*lifelong learning*) vilket i Sverige ofta konkretiseras som vidareutbildning eller fortbildning. Livslångt lärande motiveras dels utifrån ett demokratiperspektiv – att människor som inte började läsa på högskolan strax efter att de var klara med gymnasiet också ska kunna ta del av högre utbildning¹³⁵ – vilket anknyter till breddad rekrytering, och dels utifrån ett samhällsbehov av utbildad arbetskraft^{136,137,138}, vilket anknyter till diskussionerna om arbetslivsanknytning. Lars Haikolas utredning om högskolans utbildningsutbud¹³⁹ visar att andelen fristående kurser i högskolan har minskat under de senaste 20 åren, och detta bidrar också till att uppmärksamma behovet av livslångt lärande.

Internationalisering

Internationalisering är fortfarande en mycket stark trend inom universitetssektorn, över hela världen. EUA:s enkätundersökning visade att internationalisering står högt på dagordningen för många europeiska lärosäten (se sid. 9). Även EU-parlamentet har intresserat sig för frågan; en utredning gjord för utskottet för kultur och utbildning ser internationaliseringen i ett något längre tidsperspektiv än vad som är vanligt och ställer t.ex. frågor om konkurrens kontra samarbete^{140,141}.

European Association for International Education gjorde förra året en enkätundersökning¹⁴² som var helt inriktad på internationaliseringsarbetet vid europeiska lärosäten. Svarsfrekvensen är förmodligen låg, varför man måste vara försiktig med tolkningen av resultaten, men slutsatserna är ändå värda att reflektera över:

¹³¹ Dagens Nyheter, 2015-04-20: [Vi stämmer högskola för dålig utbildningskvalitet.](#)

¹³² Sveriges radio, 2015-04-20: [Elev kräver högskoleavgift tillbaka.](#)

¹³³ Dagens Nyheter, 2015-04-20: [Ge henne lön som konsult.](#)

¹³⁴ Svenska Dagbladet, 2015-04-20: [När staten kör över sina kunder.](#)

¹³⁵ Eurydice, 2015-02-10: [Adult Education and Training in Europe: Widening Access to Learning Opportunities.](#)

¹³⁶ Ministère de l'éducation nationale de l'enseignement supérieur et de la recherche, 2015-03-20: [Formation continue dans le cadre de la formation tout au long de la vie.](#)

¹³⁷ TCO, 2015-06-14: [Ny kunskap för nya jobb – Eftergymnasiala utbildningsutbud för yrkesverksamma.](#)

¹³⁸ Upsala Nya Tidning, 2015-01-22: [14 000 nya högskoleplatser.](#)

¹³⁹ Regeringskansliet, 2015-06-25: [Högre utbildning under 20 år.](#)

¹⁴⁰ Research Professional, 2015-08-12: [Competition in international education heating up.](#)

¹⁴¹ EU-parlamentet (2015). [Internationalisation of Higher Education.](#)

¹⁴² European Association for International Education: [The EAIE Barometer: Internationalisation in Europe.](#)

Lärosäten med en hög grad av internationalisering har oftare än andra lärosäten...

- ... en uttalad internationaliseringsstrategi
- ... ett fokus på internationell forskning och innovation i sin strategiska plan (även om dessa planer också ofta innehåller skrivningar om strategiska partnerskap, internationella rankingar och internationell marknadsföring)
- ... en person i universitetsledningen med ansvar för internationalisering
- ... flera internationaliseringsavdelningar med olika ansvarsområden men som koordineras (istället för en enda internationaliseringsavdelning, eller flera avdelningar utan koordinering)
- ... en regelbunden uppföljning och utvärdering av internationaliseringsarbetet

I många länder strävar man efter att locka till sig utländska studenter^{143,144,145,146,147,148,149,150,151,152,153}. Det handlar ibland om att lärosätena vill ha mer intäkter^{154,155,156,157} (utländska studenter betalar ofta en högre avgift än inhemska studenter; se Figur 1), men en vanligare orsak verkar vara att det utgör en markör för hög kvalitet – internationella studenter kan välja bland så många universitet. Det finns gott om idéer för hur man ska locka till sig utländska studenter:

- Peka på ekonomiska fördelar^{158,159} och finansieringsmöjligheter¹⁶⁰.
- Underlätta antagningsproceduren^{161,162,163,164}.
- Peka på utbildningens kvalitet^{154,159}.
- Se till att de digitala kommunikationsvägarna håller hög kvalitet^{165,166,167}.
- Peka på det attraktiva i landets livsstil och kultur¹⁵⁹ och de specifika fördelarna med staden/platsen¹⁶⁸.
- Arbeta med lärosätets varumärke/anseende/renommé^{169,170}.
- Anpassa kommunikationen till olika studenttyper¹⁷¹.

¹⁴³ University World News, 2015-06-19: [\[Canada\] An expanded vision for international education.](#)

¹⁴⁴ Research Professional, 2015-05-22: [Boost in international students.](#)

¹⁴⁵ University World News, 2015-05-01: [\[Russia\] Government to raise quota of foreign students by 33 %.](#)

¹⁴⁶ University World News, 2015-04-17: [\[East Africa\] Kenya to drop visas in international student drive.](#)

¹⁴⁷ University World News, 2015-01-30: [\[Egypt\] Regional hub planned to lure African and Arab students.](#)

¹⁴⁸ University World News, 2014-11-21: [\[Poland\] Rise in foreign students at universities.](#)

¹⁴⁹ The Japan Times, 2014-10-26: [Japan struggles to keep up as China woos international students.](#)

¹⁵⁰ University World News, 2014-10-31: [\[Ireland\] Dublin joins Irish expansion into China.](#)

¹⁵¹ Times Higher Education, 2014-07-31: [Spain scraps university entrance exam for foreign students.](#)

¹⁵² University World News, 2014-07-18: [\[Netherlands\] A revamped vision for international students.](#)

¹⁵³ University World News, 2014-07-11: [\[Turkey\] Scholarships to raise number of foreign students.](#)

¹⁵⁴ Group of Eight Australia, September 2014: [Backgrounder. International students motivations.](#)

¹⁵⁵ Times Higher Education, 2014-03-27: [Focus on recruiting foreign students reveals 'mission drift'.](#)

¹⁵⁶ Study International, 2015-08-06: [The Challenges Facing UK Higher Education.](#)

¹⁵⁷ The Pie News, 2015-08-10: [Australia's international ed exports reach AUS\\$18bn.](#)

¹⁵⁸ The Telegraph, 2015-01-27: [University students can save '£13,400' by spending a year abroad.](#)

¹⁵⁹ Research Professional, 2014-11-18: [Research quality and low fees bring students to Germany.](#)

¹⁶⁰ Research Professional, 2014-05-08: [Movers and shakers.](#)

¹⁶¹ University World News, 2015-05-26: [\[China\] Ministry bid to gain overseas recognition for gaokao.](#)

¹⁶² University Ranking Watch, 2015-06-20: [The Implications of the University of San Francisco Accepting Gaokao scores.](#)

¹⁶³ University Ranking Watch, 2015-06-27: [Italy and France Accept Gaokao Scores.](#)

¹⁶⁴ The Guardian, 2015-02-17: [European universities to be part of Ucas admissions.](#)

¹⁶⁵ British Council, September 2014: [World's top 500 universities through student eyes.](#)

¹⁶⁶ Times Higher Education, 2014-09-21: [UK and Ireland rated best for overseas applicant service.](#)

¹⁶⁷ University World News, 2014-10-03: [\[United States\] Bridge the digital divide to recruit mobile students.](#)

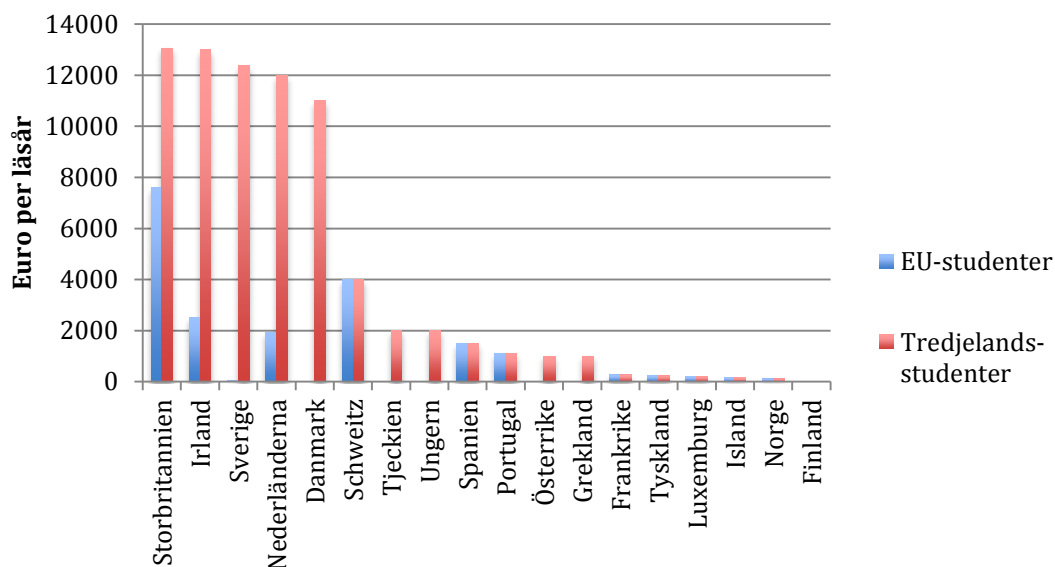
¹⁶⁸ University World News, 2015-03-20: [\[United Kingdom\] Location is key to attracting foreign students.](#)

¹⁶⁹ Times Higher Education, 2015-01-29: [Do Universities really need to change their names?](#)

¹⁷⁰ University World News, 2015-07-10: [Marketing – The importance of strategy.](#)

Det finns också mer ingående undersökningar av vad som styr internationella studenters lärosätesval^{154,172,173}.

Figur 1 visar ungefärliga studieavgifter för utländska studenter i olika europeiska länder.

Figur 1: Ungefärliga, genomsnittliga studieavgifter per läsår för utländska studenter i olika europeiska länder. Källa: www.studyineurope.eu samt www.mastersportal.eu. I de länder där det finns skillnader mellan grundnivå och avancerad nivå har avgifterna för avancerad nivå använts.

Storbritannien, Irland, Sverige, Nederländerna och Danmark sticker ut med mycket höga avgifter för tredjlandsstudenter.

Om man anlägger ett något mer långsiktigt perspektiv på internationell studentrekrytering blir det naturligt att försöka se till att de studenter som kommer till lärosätet trivs och är nöjda efteråt. Det kan handla om hjälp med sociala kontakter och hjälp att klara en ny kultur¹⁷⁴, karriärrådgivning¹⁷⁵, eller mer akademiskt inriktade stödformer¹⁷⁶.

¹⁷¹ World Education News & Reviews, 2012-08-01: [Not All International Students Are the Same: Understanding Segments, Mapping Behavior.](#)

¹⁷² British Council, Education Intelligence: [Student Insight.](#)

¹⁷³ Hanover Research, December 2011: [Best Practices in International Student Recruitment and Retention in Anglophone Countries.](#)

¹⁷⁴ University World News, 2015-02-13: [\[Unites States\] How does university support improve international students' well-being?](#)

¹⁷⁵ The Expert Council of German Foundations on Integration and Migration, 2015: [Train and Retain. Career Support for International Students in Canada, Germany, the Netherlands and Sweden.](#)

¹⁷⁶ 2015-01-29: The Herald Scotland: [A first: Scots university plans fees refund for UK, overseas students who fail.](#)